

ลวดลายและคำสอนในประเก้อมเงินของจังหวัดสุรินทร์ Pattern and Teaching Words in Phaguamngoen Silver Beads of Surin Province

สุริยา คลังฤทธิ์^{1*}

Suriya Klangrit^{1*}

¹ Graduate School, Surindra Rajaphat University, Thailand

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องลวดลายและคำสอนในประเก้อมเงินของจังหวัดสุรินทร์มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาลวดลายบนประเก้อมเงินโบราณของจังหวัดสุรินทร์ และศึกษาความเชื่อและคำสอนบนประเก้อมเงินโบราณของจังหวัดสุรินทร์ พื้นที่ศึกษาคือชุมชนเขวาสินรินทร์ อำเภอเขวาสินรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้เทคนิคการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกต กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ประชาชนที่ดถกรรมเครื่องเงินและ ผู้รู้ด้านความเชื่อและคำสอน

ผลการวิจัยด้านลวดลายบนประเก้อมเงินโบราณของจังหวัดสุรินทร์ปรากฏว่า ลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวเขมรพื้นเมืองสุรินทร์มาจากวัฒนธรรมความเชื่อโบราณในสิ่งเร้นลับเหนือธรรมชาติได้ถ่ายทอดเป็นมรดกทางวัฒนธรรมหรือสัญลักษณ์บนลวดลายประเก้อมเงิน โดยลวดลายประเก้อมเงินดั้งเดิมของจังหวัดสุรินทร์ แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ 1) ลวดลายพืชในวัฒนธรรมท้องถิ่น ได้แก่ ลายกลีบบัว ลายเม็ดมะยม ลายดอกพิกุล 2) ลวดลายจากเครื่องใช้ในการทำมาหากินคือ ลายร่างแห และ 3) ลวดลายแทนภาษาศักดิ์สิทธิ์ คือ ลายจารล

ผลการวิจัยด้านความเชื่อเกี่ยวกับประเก้อมเงินโบราณจังหวัดสุรินทร์ปรากฏว่า 1) ลายกลีบบัวมาจากความเชื่อเรื่องหมายการบูชาหรือสัญลักษณ์ศักดิ์สิทธิ์ 2) ลายเม็ดมะยมมาจากความเชื่อสัญลักษณ์นิยมหรือเมตตามหานิยม 3) ลายดอกพิกุลมาจากความเชื่อเรื่องหมายของการบูชาในพิธีกรรม 4) ลายร่างแห มาจากความเชื่อเรื่องสัญลักษณ์การป้องกันภูตผีปิศาจ และ 5) ลายจารลมาจากความเชื่อสัญลักษณ์จากการป้องกันโดยใช้คาถาอาคม ส่วนคำสอนในประเก้อมเงินโบราณจังหวัดสุรินทร์ชี้ให้เห็นว่า 1) ลายกลีบบัวแทนนัยยะคำสอนเกี่ยวกับความเคารพ การมีสัมมาคารวะ และความอ่อนน้อมถ่อมตน 2) ลายเม็ดมะยมแทนนัยยะคำสอนเกี่ยวกับความละเอียดรอบคอบ การพิจารณาสิ่งต่าง ๆ การมองให้ครอบคลุมทุกมิติ 3) ลายดอกพิกุลแทนนัยยะคำสอนเกี่ยวกับความเสมอภาค ความเท่าเทียมกันและความยุติธรรม 4) ลายร่างแหแทนนัยยะคำสอนเกี่ยวกับการใช้สติปัญญาในการแก้ปัญหา การคิดให้รอบคอบ มองถึงสาเหตุของปัญหาและแก้ไขอย่างเหมาะสม 5) ลายจารลแทนนัยยะคำสอนเกี่ยวกับ ความไม่แน่นอนของชีวิต ตั้งมั่นในคุณงามความดี คนดีจึงได้รับการสรรเสริญ

คำสำคัญ: ลวดลาย, คำสอน, ประเก้อมเงิน, จังหวัดสุรินทร์

*Corresponding author. E-mail: missuniverse5000@yahoo.com

ABSTRACT

The purposes of the study were to study the patterns on Phagumngoeng silver beads in Surin province and to study the beliefs and teaching words in Phagumngoeng silver beads in Surin province. The qualitative research methodology was used in this study by using In-depth-interview and observation approaches. The key informants of the study were Local Philosophers and Artist of the community.

The study results were as follows:

The patterns on Phagumngoeng silver beads in Surin province more the ancient patterns which transferred from ancestors. There were 3 types of patterns; 1) The patterns which imagination from the flowers were Lotus, Ma-Yom, and Phigool, 2) The patterns which imagination from the object from the way of life was Hae, and 3) The patterns which imagination from the symbol of holy language was Charl.

The beliefs in Phagumngoeng silver beads in Surin province were 1) Lotus came from the belief of sacred or worshipping symbolic, 2) Ma-Yom came from the belief of popular and immortality, 3) Phigool came from the belief of flower in worship ritual, 4) Hae came from the belief of protection of the Devil or ghost and 5) Charl came from the belief of magic power through sacred language Teaching in Phagumngoeng silver beads in Surin province were 1) Lotus is the symbol to provide teaching about respectfulness and humility, 2) Ma-Yom is the symbol to provide teaching about considering and view cover of all dimensions, 3) Phigool is the symbol to provide teaching about equality of humanity and justice, 4) Hae is the symbol to provide teaching about thinking carefully and solving the problem with appropriate ways, and 5) Charl is the symbol to provide teaching about uncertainly of life and try to go a good thing.

Keywords: Pattern, Teaching word, Phagumngoeng, Surin province

ความนำ

เอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นพื้นที่อุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติ เป็นพื้นที่ที่เหมาะสมในการดำรงชีวิตตามธรรมชาติ ฟังฟังอาศัยทรัพยากรธรรมชาติ ทำให้มีการอพยพย้ายมาตั้งถิ่นฐานของชนเผ่าต่าง ๆ กลุ่มชาติพันธุ์ ออสโตรเอเชียติกได้รวมกลุ่มชาติพันธุ์เกิดเป็นอาณาจักรตามริมฝั่งแม่น้ำ บنگูเขา ที่ราบที่สูงและริมแม่น้ำ (เครือจิต ศรีบุญภาค และคณะ, 2550) กลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยและดำรงชีวิตได้ขยายเผ่าพันธุ์กระจายอยู่ทั่วไป และใช้ชีวิตอยู่บนพื้นฐานของธรรมชาติ ได้แก่ หาของป่า จับปลา ล่าสัตว์ การสร้างที่อยู่อาศัยและวิธีการรักษาโรค เป็นปัจจัยพื้นฐาน

ในการดำเนินชีวิตมนุษย์ หัตถกรรมพื้นบ้านที่เกิดขึ้นก็เพื่อใช้สอยในชีวิตประจำวันหรือแก้ปัญหาการดำเนินชีวิต เป็นฐานการผลิตเพื่อการยังชีพในชุมชน ดังนั้นหัตถกรรมพื้นบ้านต่าง ๆ เหล่านี้ จะมีความเชื่อบนฐานการดำเนินชีวิตตามแนวคิดหรือโลกทัศน์แบบชาวบ้านและถูกถ่ายทอดจากบรรพบุรุษสู่ลูกหลานต่อมา (อัจฉรา ภาณุรัตน์, 2548) จะเห็นได้จากแนวการดำเนินชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ เน้นการแสดงออกในลักษณะของพิธีกรรม วรรณกรรม ความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณีต่าง ๆ ลวดลายจึงมีอัตลักษณ์คุณค่าของกลุ่มชาติพันธุ์และปรัชญาคำสอนของกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ตามสัญลักษณ์ของลวดลายที่

ประดิษฐ์สร้างสรรค์ขึ้นมาจากความเชื่อ ความศรัทธา ตามแนวการดำเนินชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย สิ่งเหล่านี้ได้ถูกบันทึกถ่ายทอดตามจินตนาการของช่างเงินบ้านพร้อมทั้งได้คิดสร้างสรรค์สะท้อนชีวิตออกมาเป็นแนวคำสอนตามการจินตนาการบนฐานความคิด ความเชื่อหรือคติทางวัฒนธรรมชาวบ้านลงบนหัตถกรรมประดิษฐ์ในลักษณะของลวดลายบนหัตถกรรมต่าง ๆ ให้มีความหมายถึงแนวคิดทัศนคติคำสอนแบบพื้นบ้าน ที่ต้องการปลูกฝังค่านิยมที่ดีงามและเน้นย้ำเตือนสั่งสอนเชิงปรัชญาชีวิตอัตลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์ เครื่องประดับเงินหรือประเก้อม มีการสร้างสรรค์ออกมาได้ลักษณะพิเศษ (บุญเลี้ยง ฉิมมาลี, 2550) พร้อมกันนั้นกระบวนการทำหรือระบบคิดก็ได้สืบทอดผ่านทางปราชญ์พื้นบ้านมาแต่โบราณและเห็นได้จากเอกลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์เขมรสุรินทร์ ได้แก่ ลวดลายบนเครื่องประดับเงินหรือประเก้อม ช่างเครื่องเงินได้ใช้กระบวนการจินตนาการสร้างสรรค์ อันเป็นระบบสัญลักษณ์ทางความคิดที่เป็นวัฒนธรรมดั้งเดิมที่แสดงออกมาเป็นอัตลักษณ์ (ศิริ ผาสุก, 2536) ค่านิยม ความเชื่อ ความศรัทธาอันมีความหมายในเชิงการสั่งสอน การแนะนำ ย้ำเตือนให้บรรพชนรุ่นหลังได้ทราบถึงคุณค่าที่แท้จริง ผ่านกระบวนการคิด ผ่านระบบสัญลักษณ์เชิงบูรณาการเพื่อการสวมใส่

ลวดลายบนศิลปหัตถกรรมกลุ่มชาติพันธุ์ นอกจากมีคุณค่าและความสำคัญเชิงมรดกวัฒนธรรมแล้วองค์สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ พระองค์เห็นถึงความสำคัญและคุณค่าที่แฝงอยู่ในภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความเป็นเอกลักษณ์ อันแสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตในแง่มุมต่าง ๆ เช่น ภูมิปัญญา ความคิดสร้างสรรค์ ค่านิยม ความเชื่อ ประเพณี ระดับจิตใจ สภาพอารมณ์ จึงเป็นสิ่งสมควรแก่การศึกษา อนุรักษ์และพัฒนาอย่างยั่งยืน (พระแม่เจ้าของชาวไทย, ม.ป.ป.) ภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยเป็นสิ่งที่น่าภูมิใจและควรถ่ายทอดให้ลูกหลานได้รู้และภูมิใจด้วย เนื่องจากประเทศไทยมีประวัติศาสตร์อันยาวนาน มีภูมิปัญญาแฝงอยู่ในสิ่งต่าง ๆ มากมายทั้งการดำเนินชีวิต ภาษาและศิลปะ วัฒนธรรม บรรพบุรุษไทยมีภูมิปัญญา

และภูมิธรรมสูง (สุจริต เพียรชอบ, 2543) ควรที่ลูกหลานไทยจะเห็นคุณค่าและช่วยกันอนุรักษ์เผยแพร่และสืบทอดให้เป็นมรดกแก่คนรุ่นหลังสืบไป

ปัจจุบันโลกเกิดการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ มากมายส่งผลให้ค่านิยมที่ตึงตังและภูมิปัญญาท้องถิ่นเริ่มถดถอยหรือสูญหายไป ประชาชนพื้นบ้านที่มีอายุมาก จะตายจากไป สิ่งที่ยาวยุคด้วยคือภูมิปัญญาอันทรงคุณค่าที่ท่านได้สั่งสมเรียนรู้มาจากบรรพบุรุษ โดยไม่ได้มีใครเหลียวแลที่จะอนุรักษ์หรือสืบทอดรักษาให้อยู่กับชุมชนอย่างยั่งยืนได้ เพราะเด็กสมัยใหม่ไม่ค่อยให้ความสนใจที่จะเรียนรู้และสืบทอดเอาไว้ จุดนี้เองคือภาวะเสี่ยงที่ภูมิปัญญาท้องถิ่นทั้งหลายจะเริ่มสูญหาย (บุญยัง หมั่นดี, 2557: สัมภาษณ์) ดังนั้นจำเป็นต้องบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับศาสตร์อื่น ๆ เพื่อเผยแพร่ภูมิปัญญาเหล่านี้ให้อยู่ได้ต่อไปพร้อมกับให้มนุษยชาติได้มองเห็นคุณค่าและความสำคัญของมรดกภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมเครื่องเงินโบราณเหล่านี้ การวิจัยนี้ถือว่าเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการนำเสนอภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่มิติใหม่ ๆ ซึ่งตรงตามแนวทางการพัฒนาของประเทศชาติและแนวทางการวิจัยของชาติ โดยให้มองเห็นคุณค่าและประโยชน์ของภูมิปัญญาท้องถิ่นอันเป็นกลไกนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างสร้างสรรค์ เป็นเครื่องหมายของการนำไปสู่สังคมแห่งฐานภูมิปัญญาอย่างยั่งยืน

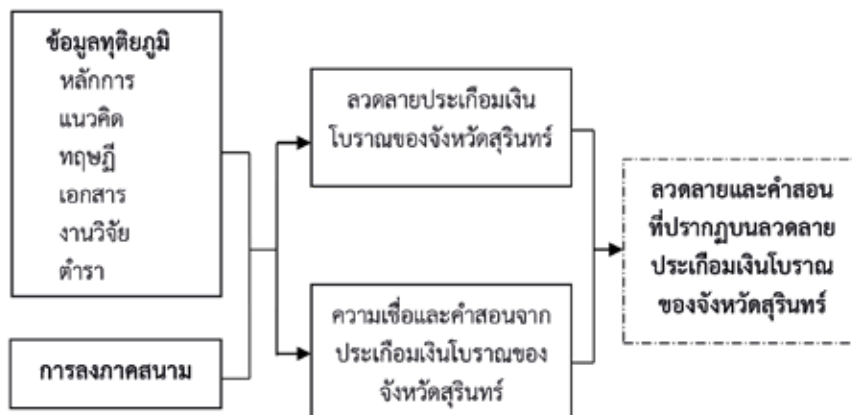
คำถามการวิจัย

1. ลวดลายของประเก้อมเงินจังหวัดสุรินทร์มีลักษณะอย่างไร
2. ความเชื่อและคำสอนจากลวดลายของประเก้อมเงินเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาลวดลายของประเก้อมเงินของจังหวัดสุรินทร์
2. เพื่อศึกษาความเชื่อและคำสอนที่ปรากฏในลายประเก้อมเงินของจังหวัดสุรินทร์

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหาได้กำหนดกรอบของเนื้อหา ดังนี้
 - 1.1 ศึกษาลวดลายของประเพณีเงินของจังหวัดสุรินทร์
 - 1.1.1 ชื่อลายและประเภทของลาย
 - 1.1.2 จิตนาการของการเกิดลาย
 - 1.1.3 ความเป็นมาของลาย
 - 1.1.4 เอกลักษณ์ของลาย
 - 1.1.5 ความหมายของลาย
 - 1.2 ศึกษาความเชื่อและคำสอนที่ปรากฏในลายประเพณีเงินของจังหวัดสุรินทร์
 - 1.2.1 ความเชื่อที่ปรากฏในลายประเพณีเงินจังหวัดสุรินทร์
 - 1.2.2 คำสอนที่ปรากฏในลายประเพณีเงินจังหวัดสุรินทร์
2. ขอบเขตกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

การวิจัยเชิงคุณภาพและด้านวัฒนธรรมนี้ ศึกษา กลุ่มเฉพาะหรือเป็นภูมิปัญญาที่สามารถให้ข้อมูลเชิงลึกด้านต่าง ๆ ได้ คือเจ้าของวัฒนธรรมหรือช่างผู้ทำประเพณีเงิน ใช้วิธีการเลือกผู้ตอบสามารถตอบคำถามเฉพาะได้โดยตรง (Key Informants) แบบเจาะจง

(Purposive selection) พิจารณาจากการมีความรู้และเชี่ยวชาญในด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นเมืองสุรินทร์ ได้แก่ กลุ่มปราชญ์ด้านหัตถกรรมเครื่องเงินและกลุ่มปราชญ์ผู้รู้ด้านความเชื่อและคำสอน รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 10 คน

3. ขอบเขตด้านพื้นที่กรณีศึกษา

ผู้วิจัยได้ใช้แนวการวิจัยแบบกรณีศึกษา (Case Study) เลือกชุมชนเขวาสินรินทร์ เป็นพื้นที่กรณีศึกษา เนื่องจากการวิจัยเชิงคุณภาพแนวคิดเชิงวัฒนธรรม มีจุดเน้นที่ต้องการพรรณนาข้อมูลเชิงลึกด้านวัฒนธรรม ความเป็นเอกลักษณ์แต่ละพื้นที่ของกลุ่มชาติพันธุ์ จึงได้เลือกชุมชนเขวาสินรินทร์แห่งนี้เป็นพื้นที่กรณีศึกษาซึ่งเป็นชุมชนที่มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวเขมรและมีความโดดเด่นและเป็นพื้นที่แห่งเดียวในจังหวัดสุรินทร์พร้อมทั้งเป็นแหล่งภูมิปัญญาที่มีความโดดเด่น มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันดีของหมูนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การศึกษาข้อมูลจากตำรา เอกสาร หนังสือ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องพร้อมกับแนวคิดทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยให้ครอบคลุมและชัดเจน
2. ผู้วิจัยได้ออกแบบกรอบคำถามการวิจัยและส่งให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ ได้แก่ รองศาสตราจารย์ ดร.สารภี

วรรณตรง, รองศาสตราจารย์ ดร.วาสนา แก้วหล้า, ดร.บุญเลี้ยง นิมมาลี, และ ดร.โยธธารา ศิริภาพระภากร เพื่อตรวจสอบกรอบการสัมภาษณ์ที่ถูกต้องครบถ้วน

3. การสำรวจบริบทชุมชนบ้านเขวาสินรินทร์ อำเภอเขวาสินรินทร์ จังหวัดสุรินทร์และทำความเข้าใจกับประชาชนด้านหัตถกรรมเครื่องประดับเงินโบราณและผู้ที่เกี่ยวข้อง คำสอนในท้องถิ่น ระหว่างวันที่ 3-5 มิถุนายน พ.ศ. 2558 เพื่อขอข้อมูล ตัดตอนนิตหมายในการสัมภาษณ์

4. การประสานงานเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล ได้ประสานไปยังประชาชนหัตถกรรมเครื่องเงินบ้านเขวาสินรินทร์ โดยโทรศัพท์แจ้งและนัดเวลาสัมภาษณ์ประชาชนและผู้ที่เป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ทั้ง 12 คน กำหนดวันเก็บข้อมูลจำนวน 6 วัน ระหว่างวันที่ 8-13 พฤศจิกายน พ.ศ. 2558 โดยนัดสัมภาษณ์ วันละ 2 คน สถานที่ คือ บ้านของประชาชนด้านหัตถกรรมเครื่องเงิน เพราะสะดวกในการสังเกตการณ์และสาธิตการทำลวดลายประเก๋มเงินโบราณ

5. การเก็บรวบรวมและการตรวจสอบข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์ สัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วม ตามกรอบของการวิจัยและวันเวลาที่ได้นัดหมายกลุ่มประชาชนที่บ้าน ผู้วิจัยได้ตรวจสอบคุณภาพของข้อมูลด้วยเทคนิคสามเส้า โดยอาศัยมิติของเวลา สถานที่และบุคคล (สุภางค์ จันทวานิช, 2550) ได้ถ่ายภาพและอัดเสียงการสัมภาษณ์เพื่อความสะดวกรวดเร็วในการเก็บรวบรวมข้อมูล

6. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) วิเคราะห์เนื้อหาในประเด็นการวิจัยต่าง ๆ เพื่อการตีความและทำความเข้าใจความหมายเชิงวัฒนธรรม (Meaning) อันเป็นการบรรยายประกอบเหตุผลในข้อค้นพบตามปรากฏการณ์ โดยมีการแสดงภาพและประเด็นหลักจากการสัมภาษณ์ประกอบเพื่อทำการสรุปข้อค้นพบการวิจัย

7. การรายงานการวิจัย ได้เขียนรายงานการวิจัยตามรูปแบบการเขียนทางวิชาการ

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อสรุปที่ได้ จำแนกเป็นประเด็นดังนี้

1. ลวดลายของประเก๋มเงินของจังหวัดสุรินทร์ ลวดลายประเก๋มเงินโบราณเป็นสิ่งที่บอกถึงเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของชาวเขมรพื้นเมืองโบราณ เพราะเกิดจากฐานวัฒนธรรมความเชื่อดั้งเดิมที่ปฏิสัมพันธ์กับปรัชญาการใช้ชีวิตเชิงป้องกันและการแก้ปัญหาของการดำเนินชีวิต ลวดลายจึงเป็นสัญลักษณ์ที่สามารถถ่ายทอดความหมายเชิงคำสอนตามบริบทวัฒนธรรมเชิงการปลูกฝังค่านิยมและให้ประพืดตนอยู่ในความดีงาม อัตลักษณ์ลวดลายประเก๋มดั้งเดิมของจังหวัดสุรินทร์แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ 1) ลวดลายพีชในวัฒนธรรมท้องถิ่น ลายกลีบบัว ลายเม็ดมะยม ลายดอกพิกุล 2) ลวดลายจากเครื่องใช้ในวิถีชีวิตประจำวัน คือ ลายร่างแห และ 3) ลวดลายแทนภาษาศักดิ์สิทธิ์ คือ ลายจารล

2. ความเชื่อและคำสอนที่ปรากฏในลายประเก๋มเงินของจังหวัดสุรินทร์

ฐานคติความเชื่อเกี่ยวกับลายประเก๋มตามแนววิถีชีวิตวัฒนธรรมของชาวเขมรพื้นเมืองสุรินทร์ ลวดลายพีชในวัฒนธรรมท้องถิ่น ได้แก่ 1) ลายกลีบบัวได้คติความเชื่อมาจากเครื่องหมายของการบูชาหรือสัญลักษณ์ศักดิ์สิทธิ์ 2) ลายเม็ดมะยมได้คติความเชื่อมาจากสัญลักษณ์นิยมหรือความมีเมตตาตามทานิยม 3) ลายดอกพิกุลได้คติความเชื่อมาจากเครื่องหมายของการบูชาในพิธีกรรม 4) ลายร่างแห แทนคติความเชื่อว่าเป็นเครื่องหมายในการป้องกันภูตผีปีศาจ และ 5) ลายจารลแทนภาษาศักดิ์สิทธิ์ได้คติความเชื่อเกี่ยวกับการป้องกันหรือแคล้วคลาดโดยใช้คาถาอาคม

คำสอนจากบริบทวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตของชาวเขมรพื้นเมืองสุรินทร์เป็นคำสอนเกี่ยวกับการมองโลกและความจริงในการดำเนินชีวิต อันเกี่ยวข้องกับกรياءเตือนในการปฏิบัติตนเอง 1) ลายกลีบบัว ให้นัยยะเชิงคำสอนเกี่ยวกับการมีสัมมาคารวะ ความเคารพกันและความอ่อนน้อมถ่อมตน 2) ลายเม็ดมะยม ให้นัยยะเชิงคำสอนเกี่ยวกับการพิจารณาสิ่งต่าง ๆ ความละเอียดอ่อนลึกซึ้ง มองตามความเป็นจริง มองให้ครบทุกมิติ มองคนจากข้างในจิตใจ อย่ามองเพียงภายนอกอย่างเดียว มองให้ลึกถึงจิตใจ 3) ลายดอกพิกุล ให้นัยยะเชิงคำสอนเกี่ยวกับความเสมอภาคของ

ความเป็นมนุษย์ การปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกันและความยุติธรรม 4) ลายร่างแห ให้นัยยะเชิงคำสอนเกี่ยวกับการใช้สติปัญญาในการแก้ปัญหา การคิดให้ละเอียดรอบคอบถี่ถ้วน มองถึงสาเหตุของปัญหาและแก้ไขให้ตรงจุดเหมาะสม และ 5) ลายจาร์ล ให้นัยยะเชิงคำสอนเกี่ยวกับความไม่แน่นอนของชีวิต การตั้งมั่นท่าแต่ความดี คนที่ดีจริง เท่านั้น จะได้รับคำสรรเสริญ

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยหรือข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับผลงานวิจัยเฉพาะด้านความเชื่อด้านความหลังและความศักดิ์สิทธิ์ของอารีย์ ทองแก้ว (2537) ซึ่งได้ศึกษาศิลปะหัตถกรรมเครื่องเงินเมืองสุรินทร์ พบว่า เครื่องเงินเมืองสุรินทร์มีมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ มีความเชื่อเรื่องโชครางของหลัง มีการเอาเครื่องเงินที่ทำแล้วไปให้พระหรืออาจารย์ที่มีคาถาอาคมปลุกเสกเชื่อว่ามียุทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ ทำให้หนังเหนียว แคล้วคลาดจากอันตรายต่าง ๆ ช่างทำเครื่องเงินจะทำพิธี เช่นไหว้เครื่องมือในการประกอบอาชีพเป็นประจำทุกปี แต่ยังมีข้อค้นพบใหม่ในงานวิจัยนี้ คือ มิติที่สะท้อนออกมาจากมรดกภูมิปัญญาเหล่านี้ นั่นคือคำสอนที่ปรากฏจากศิลปะหัตถกรรมเครื่องเงินเหล่านี้ ซึ่งใช้การตีความและเทียบเคียงกับทางพุทธศาสนาเพื่อหาแก่นสารสาระว่า สะท้อนคุณค่ามิติด้านคำสอนอย่างไร จึงเป็นมุมมองและความรู้ใหม่ที่ได้ต่อยอดถือเป็นข้อค้นพบที่มีมิติเชิงคุณค่าอีกด้านหนึ่ง ผลการวิจัยได้แสดงถึงอัตลักษณ์ชาวเขมรพื้นเมืองสุรินทร์ผ่านลวดลายประเพณีเงินที่สร้างสรรค์จากฐานความเชื่อสอดคล้องกับแนวคิดของ สุชาติ แสงทอง (2545) ที่กล่าวว่า การวิจัยทางวัฒนธรรมนอกจากได้องค์ความรู้แล้ว ยังได้ความเข้าใจถึงจิตวิญญาณของเจ้าของวัฒนธรรม ความเป็นคนในด้วย ซึ่งองค์ความรู้ใหม่นี้สามารถสะท้อนคุณค่าเชิงคำสอนแนววิถีการดำเนินชีวิตแบบชาวบ้านของกลุ่มชาติพันธุ์ซึ่งสนับสนุนว่า จิตวิญญาณนั้นหมายถึงคุณค่าในจิตใจที่สะท้อนออกมาในรูปวิถีคิด บรรทัดฐาน คุณค่าในสังคมที่ยอมรับกันมาแต่โบราณ ความรู้ใหม่จึงสะท้อนคุณค่าทางวิญญาณบนปรัชญาแห่งความดี รวมทั้งความเชื่อประเพณีและพิธีกรรมทั้งสิ้น สอดคล้องกับผลการวิจัยของพันธิวิทย์ ยืนยง (2543) การ

พัฒนาหลักสูตรหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็ดประเพณีของชุมชนบ้านสตอ กระบวนการทำงานอาชีพจะสัมพันธ์กับความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรมพื้นบ้าน ซึ่งสืบทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ได้แก่ พิธีกรรมการยกครุช่างทำเม็ดประเพณีและพิธีเช่นสน้อป ความเชื่อชาวเขมรพื้นเมืองโบราณสุรินทร์ มีประเพณีการเซ่นไหว้ดวงวิญญาณบรรพบุรุษ ความเชื่อตรงนี้ได้ผนวกกับความเชื่อของพุทธศาสนาด้วย สิ่งเหล่านี้สอดคล้องกับแนวคิดนิเวศวิทยาวัฒนธรรม (Steward & White, 1949) อันกล่าวถึงสิ่งแวดล้อมว่ามีอิทธิพลต่อวิวัฒนาการวัฒนธรรม เป็นการปรับตัวหรือเป็นความสัมพันธ์ของวัฒนธรรมกับสังคม สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ลักษณะเฉพาะของวัฒนธรรมแต่ละแห่ง ทำให้เกิดความเป็นตัวของตัวเองขึ้น ผลการวิจัยแสดงให้เห็นความเป็นอัตลักษณ์ ความคิดอ่านชาวเขมรพื้นเมืองโบราณผ่านลวดลายประเพณีเงินที่ชาวเขมรได้คิดขึ้นหรือจินตนาการบนฐานความเชื่อเพื่อความเป็นสิริมงคลในการใช้สอยและป้องกันภัยจากอันตรายตามฐานความเชื่อถือว่า เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นสุรินทร์ ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับแนวคิดทฤษฎีของ งามพิศ สัตย์สงวน (2542) ที่กล่าวว่า วัฒนธรรมคือหนทางหรือวิธีการต่าง ๆ ที่มนุษย์ในสังคมสร้างขึ้นมาเพื่อแก้ปัญหาพื้นฐาน เพื่อการมีชีวิตรอด การแก้ปัญหาพื้นฐานของมนุษย์ในครอบครัว เครือญาติ เศรษฐกิจการเมือง การปกครอง การขัดเกลาทางสังคม การศึกษา ความเชื่อ ศาสนา การแพทย์และสาธารณสุข ศิลปะและนันทนาการต่าง ๆ

คำสอนที่สะท้อนจากลวดลายประเพณีเงินเป็นสัญลักษณ์ที่สามารถถอดความหมายเชิงคำสอน เชิงปรัชญาการใช้ชีวิต เชิงป้องกันและแก้ปัญหาการดำเนินชีวิตเพื่อการปลูกฝังค่านิยมและให้ประพฤติตนอยู่ในกรอบความถูกต้อง ด้งามตามแบบแผนการดำเนินชีวิตของชาวเขมรโบราณ ดังนั้นสัญลักษณ์เหล่านี้จึงเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดความรู้ ขนบธรรมเนียม ความเชื่อและคุณค่าของมรดกวัฒนธรรมท้องถิ่นของชาวเขมรพื้นเมืองสุรินทร์ สอดคล้องกับทฤษฎีที่กล่าวไว้ว่า ระบบความคิดของมนุษย์ ระบบสมองประสาทและจิตใจ เป็นระบบตามธรรมชาติ สามารถทำงานได้โดยอัตโนมัติ มีเหตุและผลในรูปของตรรกศาสตร์ ซึ่งจะ

เห็นความคิดของมนุษย์เป็นรูปธรรมได้ โดยผ่านทางระบบศิลปะ ความขลังและความศักดิ์สิทธิ์ ศาสนา ภาษาและระบบสัญลักษณ์ (Le'vi-Strauss, 1966) เป็นการแสดงออกถึงกระบวนการทางความคิดเหมือนศาสตร์หรือปรัชญาของชนดั้งเดิม มีตรรกะที่ซับซ้อนอันเป็นผลสืบเนื่องมาจากพลังทางสติปัญญาและความคิดของมนุษย์ เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับแนวคิดทฤษฎีของ Geertz (1963) กล่าวว่าสัญลักษณ์ทางมานุษยวิทยาสัญลักษณ์ เน้นการตีความพฤติกรรมของมนุษย์ ซึ่งแสดงออกทางภาษาและการกระทำ ผู้ที่ต้องการสื่อความคิดของตนจะใส่ความหมายเข้าไปในคำพูดหรือการกระทำของตนและมุ่งสื่อต่อคน จงใจให้รับรู้ ผู้ที่จะเข้าใจความคิดต้องสามารถตีความหรือถอดความหมายคำพูดหรือการกระทำของผู้นั้นได้ ผู้สื่อความคิดและผู้รับความคิดจะเข้าซึ่งกันและกัน ต้องอยู่ในกฎวัฒนธรรมเดียวกันหรืออยู่ในสิ่งแวดล้อมแบบเดียวกัน

ความเป็นอัตลักษณ์มีกระบวนการทางสังคมในการสร้างและสืบทอดอัตลักษณ์ ขึ้นอยู่กับบริบทของความสัมพันธ์ทางสังคมและเป็นสิ่งที่ได้สร้างขึ้นและมีลักษณะของการเปลี่ยนแปลงคล้ายกับความหมาย อัตลักษณ์จะถูกสร้างขึ้นโดยอาศัยกระบวนการทางสังคม เมื่อตกผลึกแล้วจะมีความคง (Berger & Luckmann, 1991) กระทั่งเปลี่ยนแปลงรูปแบบไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ทางสังคม ฉะนั้นระบบสัญลักษณ์มาจากกระบวนการทำงานของระบบความคิดในใจของมนุษย์ อันเป็นนามธรรมที่ลึกซึ้ง เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับผลการวิจัยของกรรณิการ์ จินากุล (2551) ที่ได้สรุปภูมิปัญญาผ้าทอมือไทยลาวไว้ว่า การทอผ้ากับการเปลี่ยนผ่านสถานะในแต่ละช่วงวัย การทอผ้าเป็นสัญลักษณ์แสดงการเป็นผู้หญิงที่สมบูรณ์ของสังคมในวัยเด็ก ต้องเรียนรู้ ฝึกฝนให้รู้กระบวนการและขั้นตอนการทอผ้าควบคู่ไปกับการเรียนรู้ขนบธรรมเนียม ความเชื่อและคุณค่า โดยมีแม่และญาติผู้ใหญ่ฝ่ายหญิงเป็นต้นแบบความเชื่อและพิธีกรรมในฐานะผู้สืบทอดมรดกการทอผ้าของสายตระกูล ตามความเชื่อและคุณค่าของมรดกวัฒนธรรมชาวเขมรที่แฝงปรัชญาด้านคำสอนเชิงมุขปาฐะแต่โบราณ สามารถสื่อผ่านสัญลักษณ์ทางมรดกภูมิปัญญาท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ประโยชน์

1. ควรนำองค์ความรู้ที่ค้นพบไปพัฒนาเป็นหนังสือแบบเรียนให้แก่เยาวชนรุ่นหลัง เพื่อให้เข้าใจความหมายและเกิดความซาบซึ้งในคุณค่าของมรดกภูมิปัญญาที่ถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษและพัฒนาเป็นบทเรียนคุณค่าภูมิปัญญาเชิงสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม หรือการส่งเสริมการเรียนการสอนคุณธรรมจริยธรรมผ่านมรดกภูมิปัญญาพื้นบ้าน
2. สามารถใช้การวิจัยนี้เป็นตัวแบบเพื่อค้นหาคุณค่าเชิงคำสอนในมรดกด้านอื่น ๆ ในชุมชนได้ เพื่อส่งเสริมและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่นไม่ให้มันสูญหายไปและเพื่อการต่อยอดพัฒนาให้เกิดคุณค่าขึ้น
3. สามารถเป็นฐานการส่งเสริมประชาสัมพันธ์สินค้าชุมชนบนฐานของคุณค่าและภูมิปัญญาท้องถิ่น ในลักษณะการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับ “สินค้าท้องถิ่นถือว่าเป็นมรดกภูมิปัญญาแห่งคุณค่าและคุณธรรม”

ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป

1. ควรมีการวิจัยมรดกภูมิปัญญาท้องถิ่นเฉพาะของชาวเขมรพื้นเมืองด้านอื่น ๆ เช่น ลวดลายบนหัตถกรรมเครื่องจักรสาน ลายผ้าไหมพื้นเมืองเขมรสุนทร เพื่อเปรียบเทียบว่ามีฐานปรัชญานิยมหรือความเชื่อที่เหมือนกันหรือแตกต่างกันอย่างไร
2. ควรมีการวิจัยเจาะลึกลงไปถึงเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของประเพณีอันเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นเฉพาะของชาวเขมรสุนทรเพื่อพัฒนาต่อยอดสู่สร้างสรรค์ลายอารยะธรรมขอมโบราณดินแดนอีสานใต้หรือเป็นลวดลายของสินค้าทางมรดกภูมิปัญญาท้องถิ่น
3. ควรมีการวิจัยเชิงศาสนาวិทยาที่เกี่ยวกับคำสอนแนววัฒนธรรมวิถีชีวิตเพื่อค้นหารูปแบบหรือแบบแผนของการดำเนินชีวิตในบริบทวัฒนธรรมขอมเพื่อดูความสอดคล้องกันกับแนวคิด วิถีชีวิต ความเชื่อ วัฒนธรรม อันนำมาซึ่งรูปแบบการลดความรุนแรงในเชิงศาสนาแนวสันติวิธีตามสัญลักษณ์ธรรมชาตินิยามของมนุษยชาติ
4. ควรมีการเปรียบเทียบผลการวิจัยเชิงทฤษฎีแนวปรากฏการณ์นิยม เพื่อสรุปการตีความหมายเฉพาะที่ครอบคลุมในแบบฉบับวัฒนธรรมขอมโบราณที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการตีความทางสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมเพื่อ

ค้นหาแนวคิดทฤษฎีที่เหมาะสมในการตีความสัญลักษณ์
ในบริบทอารยธรรมขอมโบราณ

5. ควรวิจัยเพื่อหาวิธีการออกแบบศิลปอัตลักษณ์จาก
ฐานวัฒนธรรมความเชื่อท้องถิ่น เพื่อเรียนรู้ระบบการคิด
และการออกแบบลวดลายจากอัตลักษณ์วัฒนธรรมและ
พัฒนาต่อยอดสู่ลายบนสิ่งของอื่น ๆ เพื่อความมั่นคงแห่ง
วัฒนธรรมและฐานการผลิตสินค้าเชิงวัฒนธรรมในชุมชน

6. ควรวิจัยกระบวนการคิดเชิงสัญลักษณ์จากกลุ่ม
ชาติพันธุ์อื่น ๆ เพื่อศึกษาเชิงลึกลงไปหรือเชิงเปรียบเทียบ

ความเหมือนหรือความต่างของรูปแบบของความเชื่อให้
เห็นแนวคิดการสร้างสรรค์จากสัญลักษณ์ทางความคิด
ในระบบความคิดของมนุษย์

7. ควรวิจัยเชิงลึกการคิดสัญลักษณ์ของชาวเขมร
พื้นเมืองเน้นไปถึงลวดลายหรือรูปทรงต่าง ๆ เพื่ออธิบาย
ระบบการคิดในจิตใต้สำนึก เป็นการทำความเข้าใจ การ
มองโลกและจักรวาลผ่านประสบการณ์ความคิดมนุษย์
โดยใช้สัญลักษณ์แทนสื่อต่าง ๆ เพื่อวิเคราะห์เชิงซ้อนลึก
ลงไปในจิตใต้สำนึกทางนามธรรม

เอกสารอ้างอิง

กรรณิการ์ จินากุล. (2551). *การพัฒนาแบบจำลองการเรียนรู้
คณิตศาสตร์ชาติพันธุ์จากผ้าทอมือไท-ลาว*. วิทยานิพนธ์
ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนากุมิภาค
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.

เครือจิต ศรีบุญนาค และคณะ. (2550). *การพัฒนาศิลปะการ
แสดงจากพิธีกรรมกินฮืดของกลุ่มชนเผ่าดั้งเดิมสายตระกูล
มอญเขมรในเขตภูมิภาคลุ่มน้ำโขง*. วิทยานิพนธ์ปรัชญา
ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนากุมิภาค
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.

งามพิศ สัตย์สงวน. (2542). *การวิจัยทางมานุษยวิทยา*. พิมพ์
ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บุญยัง หมั่นดี. (2557, สิงหาคม 5). อาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏ
สุรินทร์. สัมภาษณ์.

ศิริ ผาสุก. (2536). *สุรินทร์มรดกโลกทางวัฒนธรรมในประเทศไทย*.
กรุงเทพมหานคร: เอสแอนด์จีกราฟฟิค.

สุภางค์ จันทวานิช. (2550). *การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิง
คุณภาพ*. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

บุญเลี้ยง ฉิมมาลี. (2550). *คำสอนมุขปาฐะที่สะท้อนจากลาย
ผ้าทอมือของกลุ่มชาติพันธุ์ออสโตรเอเชียติกในอนุภูมิภาค
ลุ่มน้ำแม่โขง*. วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏ
สุรินทร์.

พันธวิทย์ ยืนยิ่ง. (2543). *การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นงานหัตถกรรม
พื้นบ้านการทำเม็ดประเพณีเงินของชุมชนบ้านสตอ สำหรับ
นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสังกัดสำนักงานการ
ประถมศึกษาจังหวัดสุรินทร์*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหา
บัณฑิต สาขาวิชาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

พระแม่เจ้าของชาวไทย. (มปป). กรุงเทพฯ: นิตยสารผู้หญิง.

สุจริต เพียรชอบ. (2543). *ภูมิปัญญาไทยในภาษา*. กรุงเทพฯ:
สถาบันภาษาไทย กรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ.

สุชาติ แสงทอง. (2545). *เส้นทางการเป็นนักวิจัยวัฒนธรรม
และภูมิปัญญาท้องถิ่น*. นครสวรรค์: สำนักศิลปวัฒนธรรม
สถาบันราชภัฏนครสวรรค์

อารีย์ ทองแก้ว. (2537). *พิธีกรรมเกี่ยวกับช้างของชาวส่วย
เมืองสุรินทร์ อำเภอลำดวนจังหวัดสุรินทร์*. สุรินทร์: คณะ
วิชามนุษย์ศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏสุรินทร์.

อัจฉรา ภาณุรัตน์. (2548). *รายงานการวิจัยวิธีการให้การศึกษ
เพื่อสืบทอดมรดกมรดกทางวัฒนธรรมผ้าทอมือ อีสานใต้*.
สุรินทร์: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.

Berger, P. L., & Luckmann, T. (1991). *The social
construction of reality: A treatise in the sociology
of knowledge* (No. 10). Penguin UK.

Geertz, C. (1963). *Agricultural involution: the process of
ecological change in Indonesia* (No. 11). University
of California Press.

Le'vi-Strauss C. (1966). *The savage mind*. Chicago:
University of Chicago Press.

Steward, J., & White, L. A. (1949). *In Leslie White's the
Science of Culture*. New York: Free Press.